

Serviciile pentru întreprinderi – un sector în expansiune

Introducere

Convergența reală presupune, în primul rând, compatibilizarea structurii economice cu cea a celorlalte state europene, astfel încât „procesul accelerat de recuperare” (catching-up) a decalajelor să fie sustenabil și de durată.

Dacă din punct de vedere industrial convergența structurală este deja un proces în plină desfășurare, iar intensitatea sa este satisfăcătoare, nu aceleași rezultate apar în cazul sectorului terțiar.

De altfel, cel mai important decalaj structural din punct de vedere macroeconomic se regăsește tocmai în acest sector.

Serviciile au devenit un sector important al economiei mondiale, în continuă creștere, înglobând cea mai mare parte a producției și forței de muncă în majoritatea țărilor industrializate. Aproximativ 70% din producția agregată totală provenind din țările OECD este generată de activitățile de servicii, care absorb într-o proporție asemănătoare forța de muncă activă. Situația este similară și în cazul țărilor membre UE-15.

De asemenea, transformările majore în ceea ce privește structura sectorială a economiilor țărilor est-europene, corelate cu creșterea semnificativă a PIB, a numărului de locuri de muncă, precum și

cu intensificarea comerțului internațional, au determinat o evoluție semnificativă a sectorului de servicii și în aceste țări, persistând, totuși, diferențele față de țările dezvoltate, precum și între diversele țări în tranziție, în ce privește rolul și performanțele sectorului de servicii.

1. Structura serviciilor în valoarea adăugată brută în România și Uniunea Europeană

Structura valorii adăugate brute pe ansamblul Uniunii Europene arată că serviciile participă cu peste 71% la formarea acesteia, restul fiind contribuția industriei (circa 20%), construcțiilor (6%) și agriculturii cu mai puțin de 2 procente.

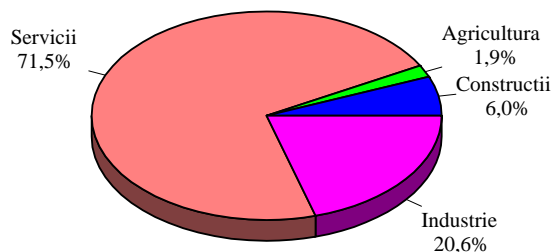
În România s-au făcut progrese semnificative de-a lungul perioadei de tranziție în procesul de recuperare a decalajelor față de modelul european. Serviciile reprezentau la începutul anilor 90 mai puțin de 30% din valoarea adăugată brută, contribuția acestora ajungând, după 15 ani, să depășească pragul de 50%, iar în anul 2005 greutatea lor să ajungă la peste 55%.

Ecartul dintre valoarea adăugată brută generată de servicii în Uniunea Europeană și cea din România, este redată de graficul următor:

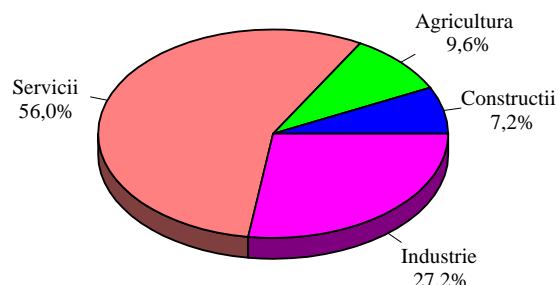
Structura valorii adăugate brute

în anul 2005

Uniunea Europeana

Romania

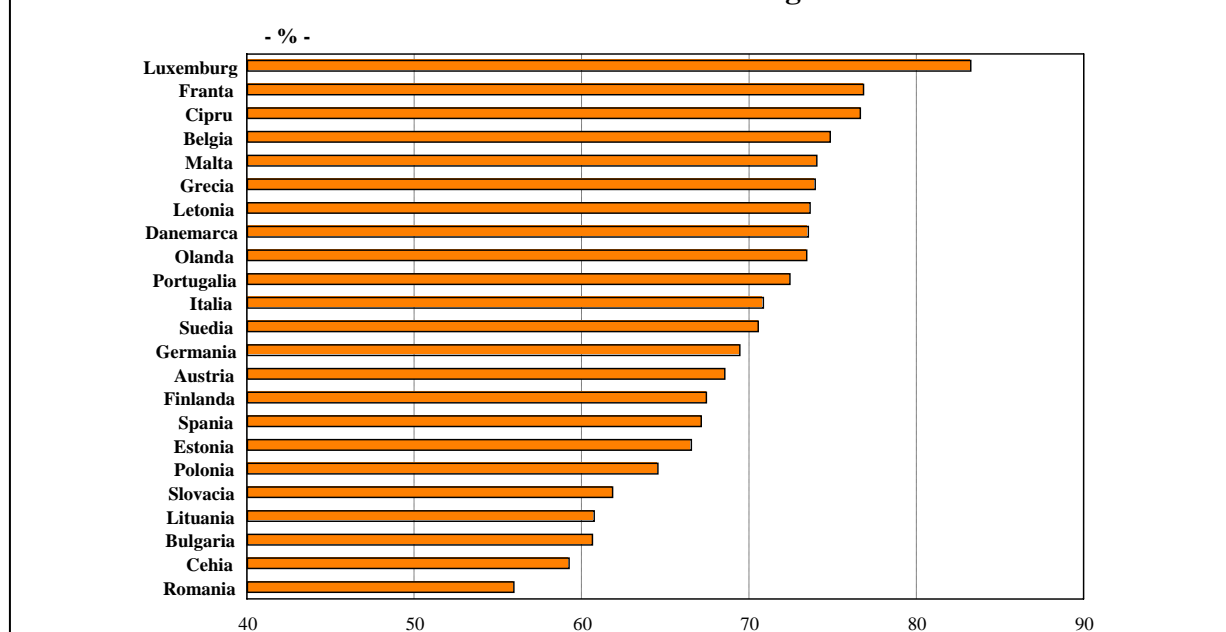

Sursa: Institutul Național de Statistică

Deși în țara noastră, în ultimii 10 ani, au cunoscut o dezvoltare deosebită serviciile cu aport sporit de valoare adăugată (telefonie mobilă, televiziunea prin cablu, serviciile bancare și de asigurare, informatica și activitățile conexe, serviciile de consultanță, publicitate,

etc.), iar saltul făcut de sectorul terțiar este spectaculos, totuși într-o ierarhie la nivelul Uniunii Europene, în anul 2005, România se situează pe ultimele locuri din punct de vedere al ponderii serviciilor în valoarea adăugată brută.

Ponderea serviciilor în valoarea adăugată brută

Sursa: Calcule pe baza datelor Eurostat

2. Serviciile pentru întreprinderi

Un segment mai puțin abordat din sectorul terțiar și aproape inexistent la începutul tranziției îl reprezintă **serviciile pentru întreprinderi**, altele decât cele comerciale și de transport. O structură modernă a economiei – bazată pe avantajul comparativ al specializării – presupune o pondere relativ însemnată a activităților de consultanță care se desfășoară de către operatori independenți, pornind de la activități de secretariat până la servicii de contabilitate, juridică și de personal. Mai mult, această categorie de servicii se pretează cel mai bine la delocalizare și sunt multiple exemple când astfel de servicii sunt efectuate de firme situate la mii de km. distanță de societatea beneficiară. În Contabilitatea Națională, în ramura „servicii pentru întreprinderi” sunt incluse, în concordanță cu structura CAEN, următoarele tipuri de servicii:

- Informatică și activități conexe;
- Cercetare–dezvoltare (cercetare fundamentală); dezvoltare experimentală în științe naturale și ingineresti; cercetare aplicativă;
- Activități de arhitectură, inginerie și ale servicii tehnice (activități de arhitectură, de proiectare; activități de cercetare; activități exploatare și

prospectare geologică și de cartografie);

- Alte activități de servicii pentru întreprinderi, respectiv închirierea mașinilor și echipamentelor fără operator și a bunurilor personale și gospodărești; activități juridice; contabilitate și revizie contabilă; activități de studiere a pieței și de sondaj; activități de consultare și management; activități de testări și analize tehnice; publicitate; selecția și plasarea forței de muncă; activități de întreținere și curățire a clădirilor; activități foto-grafice; activități de secretariat dactilografie; activități de multiplicare și traduceri; alte activități prestate întreprinderilor.

În prezent expansiunea acestui sector este facilitată mai ales de posibilitatea prestării și livrării electronice a acestora. De altfel, majoritatea serviciilor pentru întreprinderi au un potențial ridicat de delocalizare în scopul exploatarii avantajelor comparative ale diverselor locații (în special forță de muncă bine calificată și disponibilă la prețuri scăzute). Amploarea acestui fenomen a făcut ca în cadrul serviciilor pentru întreprinderi să apară o nouă structurare prin evidențierea „**serviciilor cu livrare electronică**”. În această categorie sunt incluse în primul rând serviciile din domeniul tehnologiei informației, precum și cele profesionale și de afaceri.

Exemple de servicii cu livrare electronică

Grupe	Servicii componente
Servicii informaționale	Dezvoltare și implementare de soft; procesare de date; servicii ale bazelor de date; dezvoltarea de aplicații informatice și întreținerea acestora; găzduirea de informații; managementul informațiilor; asigurarea securității întreprinderilor; servicii web; găzduirea de site-uri web etc.
Servicii determinate de interacțiunea cu consumatorii	Rezervare și emitere de bilete de avion, suport tehnic, asistență, managementul programelor de fidelizare a clientelei, reînnoirea abonamentelor
Servicii administrative	Operațiuni de tip back-office : introducerea și manipularea datelor; procesarea de date; servicii ale bazelor de date; managementul plăților; procesarea informațiilor financiare; managementul activelor; Servicii de resurse umane: salarizare; înregistrarea și managementul schemelor de recompensare a angajaților; pregătirea personalului; Servicii financiare și de contabilitate: managementul datoriilor, al creanțelor, facturare; impozitare; plăți electronice;
Servicii de comercializare	Asistență în vânzări; telemarketing; cererea pieței
Servicii operaționale	Depozitare; manipulare; inventariere; transport; managementul lanțului de furnizori; managementul aprovizionării electronice
Servicii profesionale și de afaceri	Servicii financiare: procesarea cererilor de despăgubiri în asigurări; procesarea ipotecilor, a cecurilor și a card-urilor; Servicii de contabilitate: audit; contabilitate primară; impozitare; Servicii de marketing: proiectarea și dezvoltarea produselor; Servicii medicale: managementul datelor referitoare la pacienți; managementul fișelor pacienților; codificarea medicală; traducerea și interpretarea analizelor și testelor de laborator.

Sursa: Mattoo, A., Wunsch-Vincent, S. (2004), Pre-Emptying Protectionism in Services: The WTO and Outsourcing; World Bank Working Paper, No.3237

Evoluția acestor tipuri de activități, începând cu anul '90, a fost diferită. Astfel, unele activități din categoria „informatică și activități conexe” sau cele de consultanță și management, contabilitate și revizie contabilă, publicitate, etc. au avut o evoluție spectaculoasă, ca urmare a adaptării la noile cerințe ale pieței. Pătrunderea pe piața românească a

noilor generații de calculatoare și a diferitelor pachete de soft-uri, înființarea a numeroase firme de specialitate, etc. au contribuit la dezvoltarea spectaculoasă a acestei ramuri după '90, fapt reflectat și în creșterea ponderii valorii adăugate brute realizată în ramura „informatică și activități conexe” în produsul intern brut național de la

0,2% în anul 1990 la 0,7% în anul 2004.

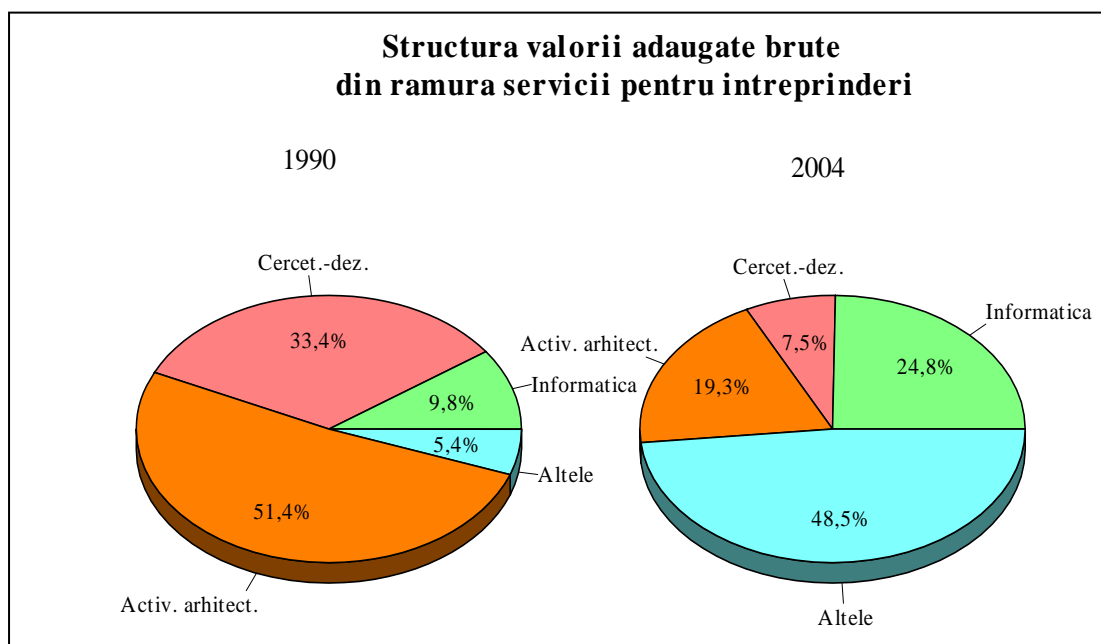
De asemenea, după anul 1990 s-au înființat foarte multe unități de profil, cum sunt firmele în domeniul consultanței pentru afaceri și management, în publicitate, în domeniul contabilității și auditului sau firme de consultanță pe diferite probleme juridice (notariale, obținerea dreptului de autor, arbitraj și conciliere, etc.) și multe altele au făcut ca importanța și ponderea acestora în economia națională să sporească. Astfel contribuția grupei „alte activități de servicii pentru întreprinderi” la formarea produsului intern brut a crescut de la 0,1% în anul 1990 la 1,4% în anul 2004.

La polul opus, cu o evoluția descendentă s-au situat activitățile din grupa „cercetare dezvoltare” a

cărei pondere în produsul intern brut a scăzut de la 0,7% în anul 1990 la 0,2% în anul 2004. Aceasta este, în principal, consecința desființării numeroaselor institute de cercetare după anul 1990. În viitor activității de cercetare dezvoltare i se acordă o importanță deosebită, una din țintele strategiei Lisabona prevede pentru anul 2010 alocarea a 3% din produsul intern brut pentru activitatea de cercetare.

De asemenea, grupa „activități de arhitectură, inginerie și ale servicii tehnice” a pierdut din importanță reducându-și ponderea în PIB de la 1% în 1990 la 0,6% în anul 2004.

Evoluția pe subgrupe a condus la următoarele modificări în structura serviciilor pentru întreprinderi:

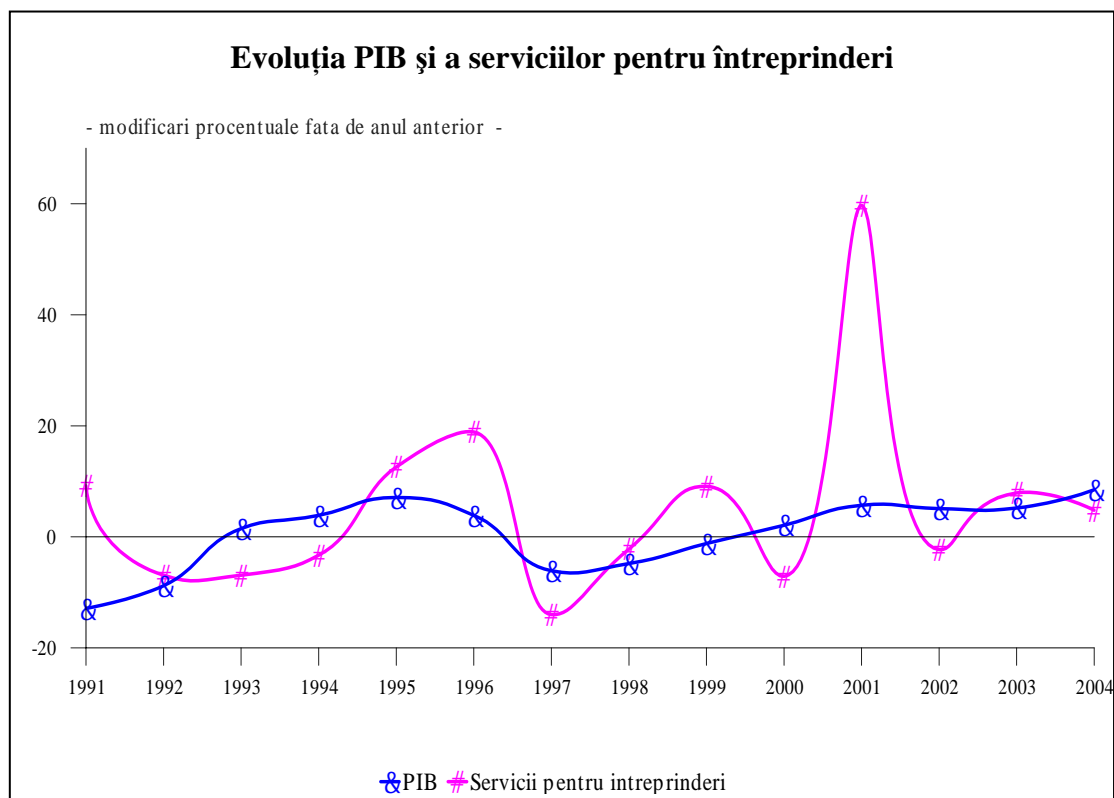

Sursa: Institutul Național de Statistică

Practic, pe măsură ce mecanismele de piață s-au dezvoltat și cerințele de competitivitate au devenit mai stringente, serviciile administrative profesionale și de afaceri au devenit din ce în ce mai importante pentru societățile comerciale. Ca urmare, la nivelul anului 2004 (ultimul an pentru care există date referitoare la valoarea adăugată brută – din tabloul intrări-

ieșiri) aceste servicii împreună cu cele de informatică dețineau 73,3% din total față de numai 14,2% în 1990.

Corespunzător, s-a redus ponderea celorlalte două categorii - „activități de arhitectură, inginerie și alte servicii tehnice” și „cercetare-dezvoltare” - de la aproximativ 85% în 1990 la numai 27% în 2004.

Sursa: Institutul Național de Statistică

Distribuția cifrei de afaceri pe tipuri de activități, în anii 2004 și 2005, evidențiază următoarele caracteristici:

- cea mai mare parte din volumul total al cifrei de afaceri realizată de serviciile pentru întreprinderi, respectiv peste 90%, este dată de următoarele tipuri de activități: informatică și

activități conexe, activități de contabilitate, revizie contabilă, consultanță în domeniul fiscal și consultanță pentru afaceri și management, activități de arhitectură, inginerie și servicii de consultanță legate de acestea și publicitate;

- celelalte tipuri de activități (activități juridice, activități de

studiere a pieței și de sondaj, activități de testări și analize tehnice, selecția și plasarea forței de muncă) participă cu aproximativ 7 procente la realizarea cifrei de afaceri;

- creșteri ale ponderii s-au realizat în domeniile informatică și

activități conexe, activități de studiere a pieței și de sondaj, publicitate și selecția și plasarea forței de muncă. Activitățile de testări și analize tehnice s-au menținut constante, în timp ce restul activităților și-au diminuat ponderea.

Activitatea	2004		2005	
	milioane lei	%	milioane lei	%
Informatica și activități conexe	3090,7	26,1	4164,8	27,8
Activități juridice	22,8	0,2	8,6	0,1
Activități de contabilitate, revizie contabilă, consultanță în domeniul fiscal și consultanță pentru afaceri și management	3394,6	28,7	3927,1	26,2
Activități de studiere a pieței și de sondaj	237,7	2,0	346,6	2,3
Activități de arhitectura, inginerie și servicii de consultanță legate de acestea	2282,6	19,3	2691,8	18,0
Activități de testări și analize tehnice	259,7	2,2	331,9	2,2
Publicitate	2329,1	19,7	3194,3	21,3
Selecția și plasarea forței de muncă	230,2	1,9	325,3	2,2
TOTAL	11847,4	100,0	14990,4	100,0

Sursa: Institutul Național de Statistică

Cifra de afaceri este dată în proporție de peste 85% de întreprinderi rezidente, restul fiind realizat de unități nerezidente, atât din spațiul Uniunii Europene, cât și din afara UE.

La nivelul **activității de contabilitate, revizie contabilă, consultanță în domeniul fiscal și consultanță pentru afaceri și management**, ponderea cea mai mare o au serviciile de consultanță pentru afaceri și management cu

peste 70%, urmate de serviciile de contabilitate, ținerea registrelor contabile și audit, servicii de consultanță în domeniul fiscal cu peste 20%, celelalte tipuri de activități din domeniu având pondere sub 1%.

În ceea ce privește **informatica și activități conexe** cifra de afaceri este realizată, în proporție de 80%, de trei tipuri de servicii: servicii de programare IT și servicii de consultanță privind

tehnologia informației cu aproximativ 30% fiecare și comerțul (cu ridicata și cu amănuntul) cu 20%. Ponderea celorlalte tipuri de servicii specifice în totalul cifrei de afaceri din domeniul informaticii și activităților conexe, se situează sub 5%. Referitor la **activitățile juridice**, în cadrul acestora un rol major îl au serviciile de consultanță și reprezentare în drept administrativ, care dau peste 45% din totalul cifrei de afaceri, urmate de serviciile de consultanță pentru afaceri și management (peste 20%) și serviciile de consultanță și reprezentare în legislația muncii (peste 16%). Celelalte tipuri de activități specifice participă cu mai puțin de 10 procente la realizarea cifrei de afaceri.

3. Comerțul exterior al României cu servicii pentru întreprinderi

Progresele înregistrate în domeniul tehnologiei informației, ce

au influențat structura și organizarea serviciilor, au determinat numeroase schimbări în modul de prestare a serviciilor pentru întreprinderi și au avut ca efect îmbunătățirea capacității de comercializare a serviciilor prin transfer electronic. Practic, în acești ani comerțul exterior cu servicii a devenit tot mai important, înlăturând astfel exclusivitatea comerțului exterior cu bunuri.

Serviciile de afaceri cu livrare electronică se constituie astfel într-unul dintre sectoarele cu cea mai rapidă creștere în comerțul internațional, fluxurile fiind orientate – în concordanță cu fenomenul de delocalizare – dinspre țările în curs de dezvoltare către cele dezvoltate.

Din acest punct de vedere România are un potențial ridicat, evoluțiile pozitive din ultimii ani putând fi amplificate, cu efecte directe asupra balanței de plăți.

Comerțul exterior cu servicii în România

	Sold (mil.Euro)			2006/2004 modificare procentuală(%)	
	2004	2005	2006	Export	Import
TOTAL SERVICII	-213	-344	6	89,9	76,7
din care:					
ALTE SERVICII	-231	-136	431	140,2	73,4
din care:					
Servicii pentru întreprinderi ^{*)}	-253	-225	83	145,9	77,2
din care:					
Servicii cu livrare electronică ^{**)}	-162	-116	128	141,8	71,4

^{*)}Prin convenție s-au inclus serviciile desfășurate aproape în totalitate pentru întreprinderi respectiv :Servicii în construcții, Servicii financiare, Servicii inform. și pt. Computere, Taxe de licența, drepturi de autor, servicii juridice, consultanță contabilă și managerială, alte servicii înrudite, servicii de reclamă și cercetarea pieței servicii de cercetare și dezvoltare, servicii de arhitectură, inginerie și alte servicii tehnice, servicii în domeniul agriculturii, forestier, minerit etc., alte servicii comerciale, profesionale, tehnice, etc.

^{**)}Sunt incluse serviciile financiare, informatice, juridice, de reclamă, comerciale, profesionale

Sursa: Banca Națională a României

Conform datelor din balanța de plăți, se poate aprecia că anul 2006 reprezintă punctul de inflexiune în evoluția comerțului exterior cu servicii, atât pentru că din 2006 balanța serviciilor, dar mai ales a celor pentru întreprinderi, a început să înregistreze excedente, cât mai ales pentru dinamica ridicată a exporturilor.

Dacă tendința va fi confirmată de evoluția din 2007, se poate aprecia că România începe să-și

valorifice potențialul capitalului uman și să devină un important exportator de servicii. Sugestiv este faptul că exportul de “alte servicii” a crescut în 2006 cu 45,1% (19% pe total de bunuri și servicii), iar pe primele patru luni din acest an cu 48,9% (18,3% pe ansamblul exporturilor de bunuri și servicii).

Corespunzător, ponderea acestor servicii s-a majorat până la aproape 10% din totalul exporturilor românești.

Ponderea serviciilor în comerțul exterior de bunuri și servicii

	2003	2004	2005	2006
TOTAL SERVICII				
Export	14,6	13,3	15,6	17,6
Import	11,8	11,4	12,9	12,8
ALTE SERVICII				
Export	6,6	5,7	7,4	9,5
Import	5,4	5,4	6,0	5,9

Sursa: Prelucrări CNP pe baza datelor BNR

Externalizarea serviciilor a reprezentat în ultimul timp o preocupare constantă în Uniunea Europeană pentru analizarea unor aspecte noi ale activității economice în condițiile globalizării.

Externalizarea internațională este utilizată mai ales de către firmele din economiile avansate către firmele localizate în țările cu salarii mici și se referă mai ales la serviciile cu livrare electronică.

Cum s-a menționat și în buletinul 2/2005 al Comisiei Naționale de Prognoză, fenomenul de externalizare este dificil de măsurat, datorită faptului că

informațiile referitoare la părțile din stadiul de producție care sunt contractate în afară nu sunt disponibile.

În cadrul Uniunii Europene, fluxurile de servicii cu livrare electronică sunt mai de grabă reciproce, decât direcționate după criteriul profitabilității. Totuși se poate identifica și în acest spațiu tendința de externalizare și prestare a serviciilor electronice în țările membre mai puțin dezvoltate. Aproape toate noile state membre și-au majorat sensibil exportul de astfel de servicii.

De exemplu în anul 2005 comparativ cu anul 2003, exportul **serviciilor de afaceri** s-a majorat semnificativ în cazul următoarelor țări: Slovacia 60,2%; Polonia 58,8%; Ungaria 47,4%; Slovenia 45,5%; România 24,2%.

În privința **serviciilor financiare**, s-a înregistrat o creștere de 2,2 ori a exportului Cehiei, o dublare a celui aferent Slovaciei și o majorare cu 22,5% în cazul României.

Analiza dinamicii **serviciilor informatice** situează România pe

locul I, în cadrul noilor țări membre UE, cu o creștere de 2,5 ori urmată de Cehia cu 2,2 ori și de Ungaria cu 43,1%.

În același timp s-au majorat și importurile de servicii electronice. De aceea considerăm că cea mai adecvată măsură a poziției unei țări în procesul de externalizare rămâne **soldul comercial al serviciilor electronice**, care atunci când este negativ, înseamnă o prestare internă de servicii pentru un beneficiar extern.

Soldul comercial al serviciilor electronice în principalele noi state membre UE

- mil. euro -

Serviciile electronice*	2003	2004	2005
Bulgaria	-29	-28	-167
Republica Cehă	-1232	-1597	-1648
Ungaria	-588	-90	-23
Polonia	-1129	-809	-728
România	-35	-202	-123
Slovenia	-91	-110	-122
Slovacia	-390	-135	-235

* Serviciile electronice incluse în această comparație sunt: servicii informatice și pentru computere, servicii financiare și alte servicii de afaceri.

Sursa: Eurostat

Din punct de vedere al soldului comercial, două țări se detașează ca fiind țări care externalizează servicii, respectiv Cehia și Polonia.

Semnificativ este că în cazul Cehiei, deficitul de 1,65 mld. euro reprezenta 84% din întregul deficit comercial de bunuri și servicii.

Evoluția serviciilor diverse pe perioada 2003-2006

mil. euro

	2003			2004			2005			2006		
	Credit	Debit	Sold	Credit	Debit	Sold	Credit	Debit	Sold	Credit	Debit	Sold
ALTE SERVICII	1212	1189	23	1245	1476	-231	1950	2086	-136	2990	2559	431
1. Servicii de comunicații	210	75	135	237	162	75	539	288	251	882	381	501
2. Servicii în construcții	94	28	66	97	69	28	155	156	-1	193	183	10
3. Servicii de asigurări	42	108	-66	21	89	-68	15	103	-88	18	113	-95
4. Servicii financiare	45	74	-29	59	94	-35	83	129	-46	95	174	-79
5. Servicii inform. și pt. computere	95	39	56	114	65	49	239	271	-32	374	333	41
6. Taxe de licența, drepturi de autor	3	71	-68	7	86	-79	38	139	-101	31	181	-150
7. Merchanting și alte oper. înrudite	25	7	18	14	14	0	84	57	27	100	46	54
8. Leasing operațional	10	38	-28	7	31	-24	10	48	-38	8	49	-41
9. Servicii audio - vizuale și înrudite	20	22	-2	38	31	7	51	71	-20	40	57	-17
10. Alte serv. culturale și de recreere	85	67	18	135	83	52	24	13	11	25	18	7
- servicii legate de procesul educațional	0	0	0	0	0	0	1	1	0	2	2	0
- servicii de sănătate	0	0	0	0	0	0	9	1	8	9	4	5
- altele	0	0	0	0	0	0	14	11	3	15	12	3
11. Serv. guvernamentale neincluse în altă parte	25	40	-15	20	40	-20	19	73	-54	16	78	-62
- cheltuieli ale misiunilor diplomatice din România/în străinătate	16	40	-24	15	34	-19	19	51	-32	16	48	-32
- cheltuieli ale organiz. intern, din România/ Alte cheltuieli guvern. în străinătate	6	0	6	4	6	-2	0	18	-18	0	30	-30
- alte servicii guvernamentale (neincluse în altă parte)		0	3	1	0	1	0	4	-4	0	0	0
12. Alte servicii	558	620	-62	496	712	-216	693	738	-45	1208	947	261
- servicii juridice, consultanță contabilă și managerială, alte servicii înrudite	65	127	-62	83	184	-101	192	391	-199	295	461	-166
- servicii de reclamă și cercetarea pieței	44	31	13	45	35	10	104	78	26	197	86	111
- servicii de cercetare și dezvoltare	9	4	5	11	2	9	26	17	9	44	15	29
- servicii de arhitectură, inginerie și alte servicii tehnice	76	167	-91	75	129	-54	89	127	-38	134	140	-6
- servicii în domeniul agriculturii, forestier, mineritului, etc.	5	1	4	6	1	5	36	14	22	103	32	71
- alte servicii comerciale, profesionale, tehnice, etc. (neincluse în altă parte)	359	290	69	276	361	-85	246	111	135	434	213	221

credit=încasări din prestare servicii (export de servicii)

debit=plăți pentru prestări servicii (import de servicii)

Sursa: Banca Națională a României